

Maharashtra State Board Class 10 Sanskrit Amod Solutions Chapter 12 आदिशङ्कराचार्यः

Sanskrit Amod Std 10 Digest Chapter 12 आदिशङ्कराचार्यः Textbook Questions and Answers

भाषाभ्यासः

1. पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।

प्रश्न अ.

गुरुमुपगम्य शङ्करः किम् अधीतवान् ?

उत्तरम् :

गुरुमुपगम्य शङ्करः वेद-वेदाङ्गानि, विविधशास्त्राणि च अधीतवान्।

प्रश्न आ.

शङ्करः किमर्थम् आक्रोशत् ?

उत्तरम् :

यदा शकर स्नाने मग्नः आसीत् तदा एकः ननतस्य पादम् अगृह्णात् अतः भीत्या शङ्करः उच्चैः आक्रोशत्।

प्रश्न इ.

शङ्करः मात्रे किं प्रतिश्रुत्य गृहद् निरगच्छत् ?

उत्तरम् :

'मातः यदा त्वं स्मरिष्यसि तदा एवं त्वत्समीपमागमिष्यामि' इति मात्रे प्रतिश्रुत्य शङ्करः गृहद् निरगच्छत्।

प्रश्न ई.

शङ्करः कस्य शिष्यः अभवत् ?

उत्तरम् :

शङ्करः गोविन्दभगवत्पादानां शिष्यः अभवत्।

प्रश्न उ.

शङ्करः संन्यासदीक्षां गृहीत्वा किम् अकरोत्?

उत्तरम् :

शङ्करः संन्यासदीक्षां गृहीत्वा वैदिकधर्मस्य प्रचारार्थं प्रस्थानम् अकरोत्।

प्रश्न ऊ.

शिष्यगणेन सह आचार्यः स्नानार्थं कुत्र अगच्छत्?

उत्तरम् :

शिष्यगणेन सह आचार्यः स्नानार्थं गङ्गानदीम् अगच्छत्।

प्रश्न ए.

शङ्कराचार्यः आसेतुहिमाचलं पर्यटन् किम् अकरोत् ?

उत्तरम् :

शङ्कराचार्यः आसेतुहिमाचलं पर्यटन् अद्वैतसिद्धान्तस्य प्रचारम् अकरोत्।

2. माध्यमभाषया उत्तरत।

प्रश्न अ.

शङ्करेण संन्यासार्थं कथम् अनुमतिः लब्धा ?

उत्तरम् :

‘आदिशङ्कराचार्यः’ या पाठामध्ये शंकराचार्यांच्या जीवनातील दोन प्रसंग उद्धृत करण्यात आले आहेत. पहिल्या प्रसंगात, एका अटळ परिस्थितीत सापडले असताना, संन्यासी बनू इच्छिणाऱ्या शंकराचार्यांना त्यांची माता कशी अनुमती देते, याचे वर्णन आले आहे.

एकदा शंकर स्नानासाठी पूर्णा नदीवर गेले होते. स्नान करत असताना अनपेक्षितपणे एका मगरीने त्यांचा पाय पकडला. वेदना असहा झाल्याने शंकर जोरात ओरडू लागले. तेव्हा त्यांची आई आर्याबा तिथे पोहोचली. अशा दयनीय अवस्थेत शंकराला रडताना पाहून त्याची आई सुद्धा गांगरून गेली.

हा अनावस्था प्रसंग म्हणजे आयुष्याचा शेवट अशी शंकराची समजूत झाली व त्याने संन्यासी होण्याची अतृप्त इच्छा आईकडे बोलून दाखविली. हतबल झालेल्या आबिने मनात नसतानाही ही शंकराची शेवटची इच्छा मानून, संन्यास घेण्यासाठी अनुमती दिली.

प्रश्न आ.

ज्ञानग्रहणविषये शङ्कराचार्याणां किं मतम्?

उत्तरम् :

‘आदिशङ्कराचार्यः’ या पाठामध्ये शंकराचार्यांच्या जीवनातील दोन प्रसंग उद्धृत करण्यात आले आहेत. दुसऱ्या प्रसंगातून शंकराचार्यांच्या शिकवणीचा उलगडा होतो. ती शिकवण अशी – जो (कोणी) ज्ञान देतो, तो गुरु मानावा.

एकदा आचार्य त्यांच्या शिष्यांसमवेत स्नान करण्याकरिता गेले होते. रस्त्यात फाटके कपडे घातलेला, मलिन शरीर असलेला एक माणूस त्यांच्या समोर आला. त्याच्या विचित्र अवताराला पाहून शिष्यांनी त्याला हाकलले. पण त्या मनुष्याने आचार्यांना प्रभावित केले.

त्या माणसाने शिष्यांना विचारले? "तुम्ही आत्मा व शरीर यापैकी कोणाला दूर करत आहात? कारण, आत्मा हा परमेश्वराचा अंश आहे, म्हणून तो सर्वांमध्ये सारखाच आहे. प्रत्येक शरीर हे पंचतत्त्वांनी युक्त आहे."

वेदांताचे खरे सार ऐकल्यावर शंकराचार्यांनी त्या मनुष्यास नमस्कार करून त्यांची नम्रता दर्शवली. आचार्यांनी गुरु असूनही त्या माणसाला गुरुत्व बहाल केले व पुनश्च त्यांच्या ज्ञानविषयक सिद्धांतांचा प्रत्यय शिष्यांना करून दिला. तो सिद्धान्त असा – जो कोणी ज्ञान देतो, तो गुरु मानावा.

3. प्रश्ननिर्माणं कुरुत।

प्रश्न अ.

माता आर्याम्बा पुत्रस्य विवाहविषये सदैव चिन्तयति स्म ।

उत्तरम् :

माता आर्याम्बा पुत्रस्य विवाहविषये अचिन्तयत् ।

प्रश्न आ.

नक्राद् मुक्तः शङ्करः मातुः चरणी प्राणमत् ।

उत्तरम् :

'कस्मात् मुक्तः शङ्करः मातुः चरणौ प्राणमत्?

प्रश्न इ.

आचार्यः स्तोत्रं रचितवान् ।

उत्तरम् :

आचार्यः किं रचितवान् ?

4. सन्धिविग्रहं कुरुत।

प्रश्न अ.

चास्ताम्

उत्तरम् :

चास्ताम् – च + आस्ताम्।

प्रश्न आ.

त्वत्समीपमागमिष्यामि

उत्तरम् :

त्वत्समीपमागमिष्यामि – त्वत् + समीपम् + आगमिष्यामि।

प्रश्न इ.

गुरुमुपागच्छत्

उत्तरम् :

गुरुमुपागच्छत् – गुरुम् + उपागच्छत्।

प्रश्न ई

मुनिरभ्यगात्

उत्तरम् :

मुनिरभ्यगात् – मुनिः + अभ्यगात्।

प्रश्न उ.

मातैव

उत्तरम् :

मातैव – तस्मात् + माता + एव।

5. मेलनं कुरुत ।

प्रश्न 1.

विशेष्यम् – शिवगुरुः, आर्याम्बा, शङ्करः, जगत्, मनुष्यः ।

विशेषणम् – मलिनकायः, प्रसन्नः, विशालम्, दिवङ्गतः, विरक्तः, चिन्तामना ।

उत्तरम् :

विशेषणम्	विशेष्यम्
1. मलिनकायः	मनुष्यः
2. विशालम्	जगत्
3. दिवङ्गतः	शिवगुरुः
4. विरक्तः	शङ्करः
5. चिन्तामग्रा	आर्याम्बा

6. सूचनानुसारं कृतीः कुरुत ।

प्रश्न अ.

सः पठनार्थं गुरुमुपागच्छत् । (बहुवचनं कुरुत ।)

उत्तरम् :

ते पठनार्थं गुरुम् उपागच्छन्।

प्रश्न आ.

आचार्यः शिष्यगणेन सह गङ्गास्नानार्थं गच्छति स्म । ('स्म' निष्कासयत ।)

उत्तरम् :

आचार्यः शिष्यगणेन सह गङ्गास्नानार्थम् अगच्छत् ।

प्रश्न इ.

मात्रे प्रतिश्रुत्य सः गृहाद् निरगच्छत् । (पूर्वकालकवाचकं निष्कासयत ।)

उत्तरम् :

माने प्रत्यक्षुणोत् सः गृहाद् निरगच्छत् च।

प्रश्न ई.

यदा त्वं स्मरिष्यसि तदा एव त्वत्समीपमागमिष्यामि । (लकारं लिखत ।)

उत्तरम् :

शङ्करः मातरं वदति।

प्रश्न उ.

आचार्यः तं प्रणनाम । (लङ्-लकारे परिवर्तयत ।)

उत्तरम् :

आचार्यः तं प्राणमत्।

8. समानार्थकशब्दं लिखत ।

प्रश्न 1.

समानार्थकशब्दं लिखत

दिवङ्गतः, शीघ्रम्, चिन्तामना, मग्नः, नक्रः, पादः, पुत्रः, शिष्यः, ईश्वरः, पण्डितः, गृहम् ।

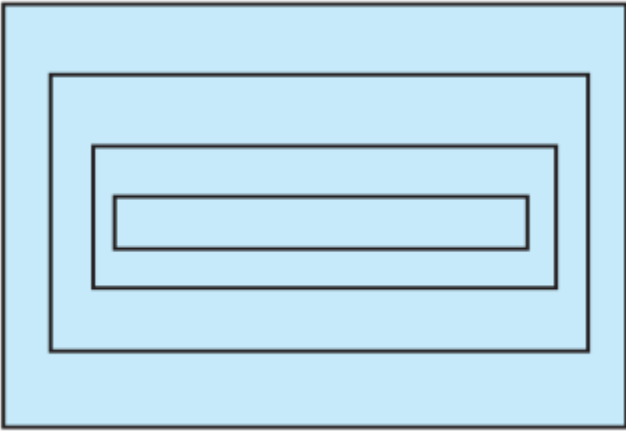
उत्तरम् :

1. दिवङ्गतः – परिगतः, परलोकगतः, मृतः।
2. शीघ्रम् – झटिति, सत्वरम्, तूर्णम्, त्वरितम्।
3. चिन्तामग्नः – चिन्ताकुला।
4. मग्नः – लीनः, रतः व्यग्रः।
5. नक्रः – मकरः, गुम्भीरः, कुटिचरः, मायादः ।
6. पादः – चरणः, पदम्।
7. पुत्रः . – तनयः, आत्मजः, सुतः, सूनुः ।
8. शिष्यः – विद्यार्थी, छात्रः, अन्तेवासी।
9. ईश्वरः – भगवान्, देवः, परमेश्वरः, सुरः।
10. पण्डितः – विद्वान्, विचक्षणः, बुधः।
11. गृहम् – गेहम्, सदनम्, निकेतनम्।

9. स्थानाधारण शब्दपेटिकां पूरयत ।

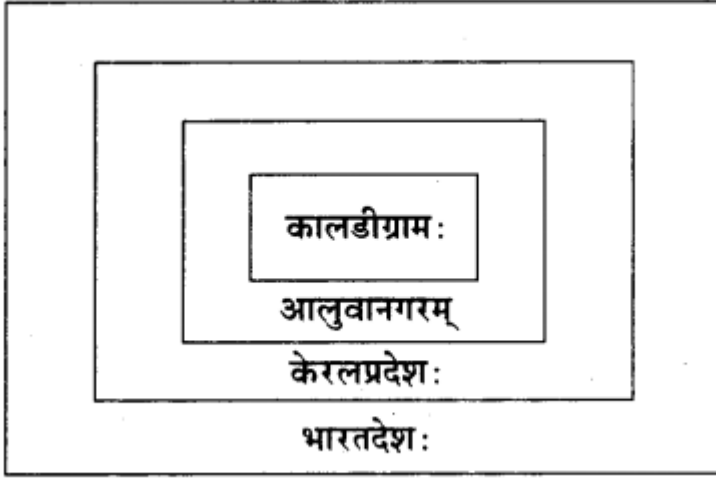
प्रश्न 1.

स्थानाधारण शब्दपेटिकां पूरयत

(कालडीग्रामः, केरलप्रदेशः, भारतदेशः, आलुवानगरम्)

उत्तरम् :

10. प्रवाहि जालचित्रं पूरयत ।

प्रश्न 1.

प्रवाहि जालचित्रं पूरयत ।

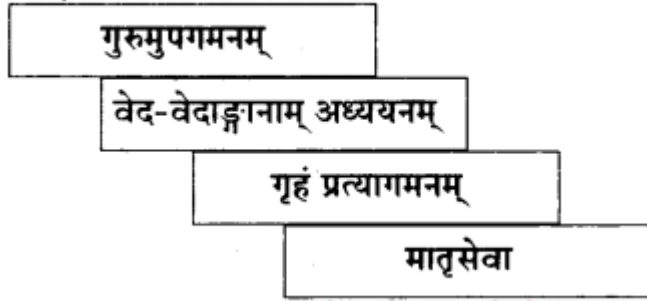
शङ्करस्य

(गृहं प्रत्यागमनम्, गुरुमुपगमनम्, मातृसेवा, वेद-वेदाङ्गानाम् अध्ययनम्)

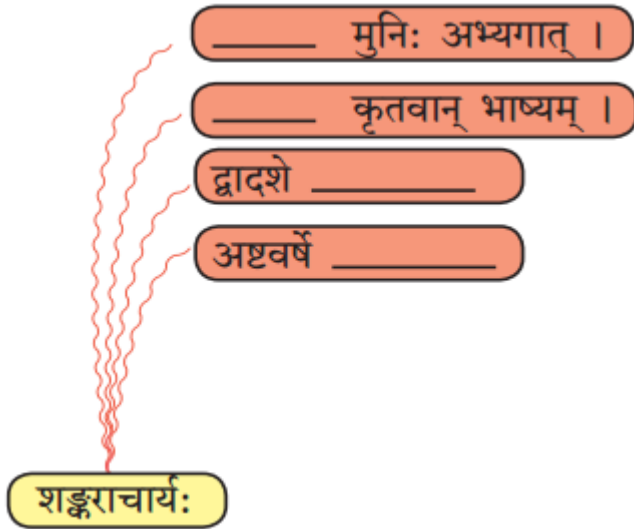
उत्तरम् :

शङ्करस्य

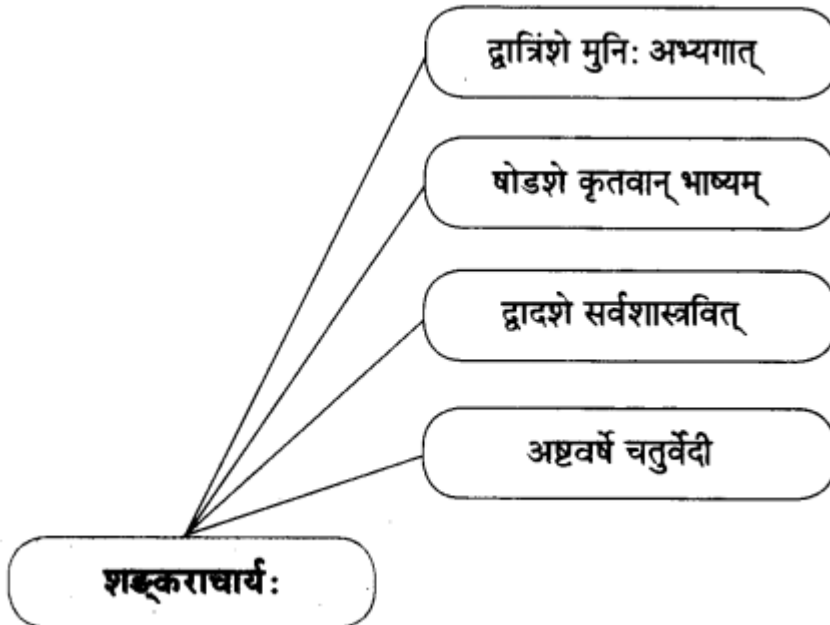

11. जालरेखाचित्रं पूरयत ।

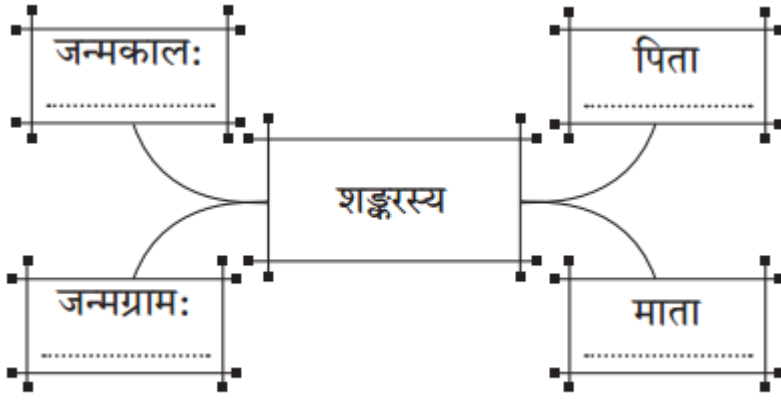
प्रश्न अ.

उत्तरम् :

प्रश्न आ.

उत्तरम् :

